

KALÁSZ MÁRTON
Amit kerestünk

Díjazottunk, Zsille Gábor költő, műfordító barátunk néhány éve könyvcímadó hangsúlyú mondattal szembesített bennünket, olvasóit. A mondat, a verssor ekképpen hangzott: „Amit kerestünk, sehol sem leltük.” Az *Amit kerestünk* (Duna-part kiadás, Érd, 2009) az elmúlt évtized egyik legjelesebb lírakiadványa. A kötet többi versének mottói rendre a lengyel költészet küldöttei. Most, ebben az egy esetben Zsille az egyik német kortárs költő, Wulf Kirsten gondolatát választotta, s tőle szokatlan módon nem magyar fordításban adta közre, hanem eredeti német nyelven idézi a verssort: „Was wir suchten, fanden wir nicht”. Szinte csak mellékesen: kettejük, Zsille s Kirsten költészetét elemezve meglepően érdekes gondolattársítások, párhuzamok lelhetők föl. Zsille Gábor erénye, hogy akár gondolatban, de valóságosan is, Közép-Európát járva szinte legendás érzékkel lel rá azokra, akikkel azonosulni tud, akikkel akár életre szóló szellemi, lelki, alkotói barátságra léphet. A *legendás* jelző éppen a lengyel világban való otthonra találáshoz kötődik. Az Adam Zagajewski lengyel költővel való krakkói találkozására, e barátságról való beszámolója már szinte az ujjongás stílusában kezdődik: „Számos remek tulajdonságom közül az egyik legvonzóbb, hogy eddigi harminckét évemből csaknem négyet Krakkóban töltöttem.”

Miképpen került Zsille Gábor Közép-Európa egyik leggyönyörűbb városába? „Ezért szerfelett irigylem magamat”, olvashatjuk, s aztán: „Három hónapos téli próbaidőt követően, 2000 tavaszának legvégén érkeztem a városba, szombati napon, kora este. A lengyel nyelv ismerete nélkül, fejemben nagy köteg beíratlan lappal, lelkes kíváncsisággal egy negyvenmillió lakosú ország kultúrája iránt.” Tegyük hozzá, lelkesnek lenni ilyesféle életváltozat bekövetkeztéhez nem elég. Ehhez kivételes, erős lelkiületű, szellemiségű s jellembeli alapállás szükséges – s az a nemes kíváncsiság, amely bennünket, közép-európaiakat mégiscsak jellemez.

Híre ment, hogy Zsille Gábor, az addig már figyelemre méltó verseket közlő ifjú irodalmár hosszabb időre Krakkóba költözött, tengerentúli nagyapai örökség segítségével – még abban is szerencséje volt, hogy akkoriban a krakkói magyar főkonzulátust a

polonista, kitűnő költő, műfordító, történettudós Kovács István vezette, akivel együtt fordították, ismertették a kortárs lengyel költészet jeleseit. Aki hosszabb ideig élt, próbálkozott külföldön, igencsak tudja, mit jelent nehezebb pillanatokban egy gyámolító jelenléte. „Az ő példája is a műfordítás felé terelt” – jegyzi meg emlékezésében Zsille Gábor. Fordítani pedig volt kit – mint tudjuk, legelsősorban a párizsi emigrációját éppen befejezett, már Krakkóban élő Adam Zagajewski költeményeit. Zagajewski a magyar kollégát örömmel fogadta otthonában, de szívesen fogadta a magyar költőt az ugyancsak Krakkóban élő Nobel-díjas Czesław Miłosz, s a névsor olyan fontos beszélgetőtársakkal folytatódhatnék, mint Wisława Szymborska, a szintén Nobel-díjas költőnő, Andrzej Wajda filmrendező, Sławomir Mrożek drámaíró. Zbigniew Herbert akkor már két éve halott volt, róla a *Csatangolás* című Zsille-versben találunk emlékeztetést: „lödörgés a nyüzsgő piacon, ellenőrizni az aszalt körte és a naspolya árát, miközben egyetlen fillér sincs nálam; / – a legnagyobb könyvesboltban beleolvasni a verseskötetekbe, melyek teljesen ismeretlen nyelven íródtak.”

Zsille Gábor nem kívánta senki mintáját másolni, krakkói éveit „szabadgyetemnek” fogta föl, amiben benne élt, s ami költészetén tagadhatatlanul erős nyomot hagyott. Nem mások látását, nyelvfordulatait, gondolatiságát, tájszemléit olvashatjuk, mindez költőnk önnön nemes tudata, megélt lelki mélysége. Pilinszky költészetéhez továbbra is ragaszkodik, a mester Bella Istvánéhoz szintén – erről is tesz valloást: „hallgatag mesterem, hallgatag bátyám, / három évvel vagy idősebb apámnál, / ki hatodik esztendeje halott, / szakállas pártfogóm, szakállas apám, / lengyelül beszélgettünk és Chopint játszottál.” Bella István vonzódása minden iránt, ami lengyel, közismert volt. Amit tőle kivált tanulni lehetett, az a korszerűségében is megnyilvánuló ragaszkodás: őrizd a hagyományt, bármerre indulj, bármely határon tekints át.

Zsille egyik kulcsversét olykor még mosolyogva is szokás említeni, s kihallani belőle a szolid iróniát: „Ha ötvenhatban / a nagyapám úriember lett volna, / akkor nem lennék magyar költő, / csak néhány szót tudnék magyarul, / nem éltem volna Krakkóban” (*Ha nincs ötvenhat*). Emlékeztessünk, a krakkói ottlét végtére ennek a nagyapának, 1956-ban családját elhagyó határátlépőnek volt köszönhető. A szerencsés ős milliommossá válik az óceánon túl. A költőunoka a dollár-örökség birtokában is szorongva rea-

gál: „ha ötvenhatban / a nagyapám úriember lett volna, / most nem lennék magyar költő, / csak néhány szót tudnék magyarul, / nem ismerném a Túró Rudít, / Pilinszky hangját, Szárszót és Tihanyt, / szervusz helyett azt mondanám: hi!, / e családi történetre: story, / ötvenhatra: history.” A „history” bőven szolgáltat még gondolkodni valót napjainkban Közép-Európa népeinek; költőnk jól érzi, egy-egy magatartásban mi a fölfoghatatlan, mi a fájdalom.

Az emberi nyíltság, amit mostanság ki-ki más-képp értelmez, Zsille Gábor költészetének egyik leg-főbb ismérve: „Krakkó, mondja valaki, / és eszembe jut, milyen jó volt sírni / a domonkosok miséjén, az oltár / sarkához közel, a tömegbe veszve, / térdepelve énekelni elcsukló hangon, / *crucem tuam adoremus Domine*, / ne sírj, érintetted meg a kezem, talán / kimondtad, talán csak jelezted, / át kellett volna ölelni téged / és kicsit sem engedni a szorításból, / ne sírj, súgta az érintésed, / és csupa könny volt az arcod.” Egy vele való beszélgetésben a költő

Czesław Miłosz meghittent ekképp summázza önmagát, s vélhetnénk, a kérdező Zsille Gábor gondolatait: „... bárhol járok is a világon, latin szavakat hallva mindig otthon vagyok. Ugyanezt mondhatom a templomokról vagy a liturgiát végző papról. A tény, hogy az egyház tagja vagyok, tudatosította bennem az összetartozás gondolatát: a testvériséget. A szülőföldemet illetően hálás vagyok, hogy kis országban születtem, különböző vallások és nyelvek hazájában. Általában a világot gazdagnak és gyönyörűnek találtam. A teremtett dolgok kezdettől valamiféle csodálatos rendben tűntek fel, számomra megmagyarázhatatlanul létező harmóniában. A költő munkálkodása talán ezért is isteni eredetű: végső soron miben különbözik a világ hatnapos teremtése a költészet-től?” Végül Zsille Gábornak a tavaly decemberi Magyar Napló címlapján derűvel idézett szép mondata hangozzék, segítve bennünket summaképpen: „Mindannyian a kertben munkálkodunk, hiszen mindannyian a Jóisten kertjében élünk.”

ZSILLE GÁBOR

Történet

*Elutazni tervek nélkül,
retúrjegy, térképek, biztosítás,
lefoglalt szálláshely nélkül,
táskánk legmélyére száműzött
karórával és telefonnal –
igen, ez költészet. Útközben
elénk tárul egy tó, egy völgy,
egy öröktől ismerős domb,
és azt sem tudjuk, hol vagyunk.
Akkor úgy dönteni: itt jó lesz,
sátrat verni egy szélvédett zugban,
nevet adni a helynek,
és élni.*

Túl

*Kétségbeesésünk mindent fölülmúl,
mennyeknél nagyobb a magányosságunk.*